

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

УДК 378.147

Є.С. ІЖКО,

*викладач кафедри філології та перекладу
Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна*

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ОПТИМІЗАЦІЇ АВТОНОМНОГО НАВЧАННЯ

Розглянуто роль методу проектів у процесі автономного навчання. Наведено класифікації проектів. Проаналізовано основні фази проведення проекту. Визначено й охарактеризовано базові критерії проектної роботи як невід'ємні складові успішного автономного вивчення іноземної мови. Представлено результати аналізу інформаційного, творчого проекту, проведеного для формування та розвитку навичок створення проектів.

Ключові слова: проект, проектний метод, фази проекту, автономне навчання, презентація, самостійність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з головних цілей сучасної вищої освіти є надання студентам знань і навичок, що дозволяють їм ефективно самостійно регулювати свій процес навчання. Тому автономне навчання стало популярною темою в мовній освіті. Метод проектів є важливою і невід'ємною частиною автономного навчання. У педагогічній теорії існує чимало спроб класифікувати проекти й систематично їх описати. Складність полягає в різноманітності видів проектів та засобів їх проведення. Постає проблема вибору та створення сприятливих умов для найбільш ефективного виконання проектів під час вивчення іноземних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідея проектів – це не нове явище. Вона існує більше сторіччя, але стала популярною в останні два десятиріччя у зв'язку зі зміною орієнтації цілей навчання. З періоду виникнення конструктивістського підходу в навчанні в дослідженнях з теорії викладання іноземних мов можна спостерігати значний інтерес до проектної роботи.

Метод проектів був розроблений американським педагогом У. Кілпатріком [8] у 20-х роках ХХ ст. як практична реалізація концепції інструменталізму Дж. Дьюї. Значний внесок у вивчення методу проектів зробили такі вчені, як С. Гайнес [6], Т. Хатчинсон [7], Д. Рейнхард [13]. Питанням вивчення методу проекту присвятили свої праці такі вітчизняні дослідники, як Ф. Бегьом, О. Дьоміна, І. Олійник [1–3] та ін. Проте це питання потребує подальшого вивчення.

Мета статті – здійснити порівняння класифікацій проектів для виявлення найбільш ефективних видів проектів, умов та засобів їх реалізації при вивченні іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проектне заняття – це особлива форма заняття, яке відрізняється від традиційного не лише теоретично, але й практично.

Для Д. Дьюї [9] проект означає активне обговорення теми, яка тривалий час становить інтерес для студентів та суспільства і яка виявляє подальші проблеми з метою ініціювання у студентів прагнення до пізнавальних процесів.

Головна мета методу проектів – можливість самостійного набуття знань у процесі вирішення практичних завдань або проблем, які потребують інтеграції знань з різних сфер. Ця мета збігається з головною метою автономного навчання – навчити студента навчатися та діяти самостійно і відповідально.

Ханс Юрген Крумм [10] виділяє 5 визначальних ознак навчальних проектів:

1. Конкретна мета, яка дозволяє використовувати мову в комунікативній функції та відкривати щось нове.

2. Спільне планування та проведення проекту викладачем та студентами, під час чого студенти намагаються виконати поставлені завдання за допомогою своїх мовних знань. Викладач виступає радником, який забезпечує студентів мовними засобами, що можуть бути використані у вирішенні завдання.

3. Залучення зовнішнього світу до заняття або розповсюдження заняття у зовнішній світ, де відчувається єдність мови та дії, мови та ситуації.

4. Самостійні дослідження та дії студентів за допомогою усіх доступних допоміжних засобів, наприклад, словника, граматичних довідників, комп'ютера, Інтернету, мікрофона та камери.

5. Презентабельний результат, який можна продемонструвати поза аудиторією у вигляді постера, газети, кореспонденції, виступу та який може сприяти подальшим діям, наприклад, виникненню дискусії або дебатів з певної теми, корекції помилок, виконанню граматичних вправ або написанню твору. При цьому відбувається удосконалення проекту.

Для правильної організації та ефективного проведення проекту слід розрізняти його види. Вважаємо доцільною та найбільш повною запропоновану Є. Полат [4] класифікацію проектів з урахуванням кількох критеріїв:

1. За методом, який домінує в проекті: дослідні, творчі, пригодницькі, ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані.

2. За характером координування проекту: з явною координацією, з прихованою координацією.

3. За характером контактів: внутрішні (регіональні), міжнародні.

4. За кількістю учасників: особистісні (індивідуальні), парні, групові.

5. За тривалістю проведення: короткострокові, середньої тривалості, довгострокові.

На нашу думку, щоб гарантувати успішну реалізацію проекту, треба заздалегідь ознайомлювати студентів з певними методами, прийомами та техніками проведення проектів: методи синтезу, аналізу, індукції, дедукції, порівняння, зіставлення, опису, систематизації. Кожен метод реалізується за допомогою наукових прийомів (суцільна вибірка матеріалів, класифікація матеріалу за певними параметрами, статистична обробка отриманих результатів тощо). Такий підхід відповідає основному принципу автономного навчання – вмінню планувати й аналізувати власне навчання. Важливою умовою автономного навчання є знання і володіння стратегіями навчання. У студента під час роботи над проектом поступово розвивається здатність використовувати певні техніки та стратегії навчання на іншому автентичному матеріалі. Таким чином, він вчиться самостійній організації власного процесу навчання.

Спираючись на дослідження [3; 4; 11; 12], можна виділити такі фази виконання проекту: ініціювання, планування, проведення, презентація, оцінювання, документація.

Слід відзначити, що ці фази співзвучні фазам самоконтролю в процесі автономного навчання (фази старту, планування, управління та контролю, підсумку). Це означає, що студенти повинні самостійно організувати проведення проекту з точки зору цілей навчання, змісту і результату, а також вибору методів і прийомів, часу і місця навчання, що сприяє формуванню та розвитку навичок автономного навчання.

Перша фаза здійснення проекту – це фаза імпульсу, фаза збору ідей та вибору теми. Під час фази ініціювання проекту перш за все слід прояснити, що взагалі студенти бажають зробити. Студенти повинні бути мотивовані, тому вибір теми та спосіб її втілення у життя має залежати лише від студентів. При цьому часто виникають різні уявлення, думки, і вибір теми часто стає каменем спотикання. Допускаються кожна ідея, кожна пропозиція, кожне ключове слово. У творчому збиральному процесі мають бути задокументовані асоціації всіх учасників. Кращим засобом на цьому етапі збору ідей є прийом «мозковий штурм». Дуже

важливо під час цієї фази не допустити конфліктів. Мова йде про те, щоб зібрати всі можливі пропозиції та обговорити їх. У результаті цього першого кроку виявляється вже приблизно структуроване уявлення теми. Важливе й неважливе, здійснення та утопічне знаходяться поруч.

Сутність проекту має бути виражена якомога ясніше через встановлення головної мети проекту. Тут йдеться про спільне розуміння того, що є ядром проекту. Це має бути письмово зафіксованим та очевидним для кожного. Уточнення мети проекту та його ідентичності є вирішальним питанням для всіх учасників. Дуже корисною на цьому етапі може бути робота з ключовими словами та рекламними повідомленнями. Важливо також визначити так звані «не-цілі», тобто ті дії, яких не слід реалізовувати. Це допоможе встановити справжні конкретні цілі проекту. Мета проекту та засоби її втілення, звичайно, залежать від рівня знань студентів [14].

Сутність фази планування полягає в тому, щоб якомога реалістичніше змодельювати спочатку в голові, а потім на папері майбутній перебіг проекту.

Справжнє оцінювання успіху навчання можливе лише тоді, коли можна порівняти поставлені цілі та результати. У фазі планування розробляються відповідні шляхи реалізації поставлених цілей. План базується на розподілі майбутніх завдань.

Проект слід розділяти на смислові підзони. Структура має бути зрозуміла усім учасникам. Та для кращої орієнтації студентів треба заповнити таблицю.

Окремі етапи роботи мають бути логічно упорядковані з часом виконання завдання. Завдання рівномірно розподіляються між студентами. Студенти повинні чітко усвідомлювати, що треба знайти, та опрацювати певну кількість матеріалу і виконати поставлені завдання за певний час.

Не слід забувати про важливість створення працездатної дружньої та відповідальної команди. Групи студентів треба створювати з урахуванням особистого стилю навчання кожного студента для найбільш ефективної реалізації проекту. Команда повинна встановити баланс між спільною діяльністю та індивідуальними завданнями. У групі мають процвітати командний дух та продуктивна атмосфера. Розвиток навичок роботи в команді відбувається не одразу, а поступово. Створення проектів якраз надає можливість такого розвитку.

Багато також залежить від ефективної та правильної роботи викладача. Викладач повинен абстрагуватися від загального перебігу проекту, виступати в ролі провідника та радника і надавати студентам більше свободи. Це відповідає провідній ідеї автономного навчання, яка полягає у концентрації всього процесу навчання на особистості того, хто вчиться, наданні йому більшої свободи вибору. Викладач може вийти з ролі інструктора і стати ініціатором і консультантом студентської діяльності. Розвиток здатності студента до автономної навчальної діяльності у процесі вивчення мови та культури передбачає розвиток особистісних якостей студента, які забезпечують його самовизначення, самореалізацію і саморозвиток в освітньому середовищі.

При формулюванні плану студентам пропонується конкретно відповісти на такі питання:

1. Який результат ми бажаємо отримати?
2. Яким чином ми можемо отримати цей результат? (Методи, стратегії, допоміжні засоби).
3. Який матеріал ми будемо збирати та опрацювати?
4. Що, для кого та як буде задокументовано?
5. Які завдання виконуватиме кожен студент?
6. Які допоміжні засоби можна використати?
7. Скільки часу відводиться на завдання?
8. Як часто буде відбуватися поетапний контроль результатів?
8. Як, коли та кому ми будемо презентувати проект?
9. Як краще задокументувати проект?

Під час фази проведення проекту відбувається практична реалізація плану: пошук та опрацювання матеріалів за необхідною темою, проведення досліджень, інтерв'ю, поетапний контроль виконання завдань, аналіз та синтез інформації, яку було знайдено, адаптація матеріалу до формату проекту, виявлення подальших цілей.

Проведення проектів ставить перед студентами високі вимоги, тому що у більшості випадків їхня освіта не була проектно-орієнтованою. При цьому студентам часто не вистачає гнучкості для творчої діяльності. Тут на допомогу приходять викладачі, які допомагають студентам проявити себе найбільш активно. При чому на різних фазах студентам слід виступати в різних ролях. Під час фази ініціювання треба віддати належне ролям ініціатора та каталізатора. У фазі планування студент виступає як модератор та координатор. Для успішного проведення проекту студент повинен показати себе як справжній організатор.

Під час презентації проекту студенти демонструють свої результати.

Підстави для презентацій проектів можуть бути найрізноманітнішими: розповсюдження знань, досвіду; розповсюдження ідеї проекту; наочність результатів проектної роботи; частина самопрезентації навчального закладу тощо.

Для успішної презентації важливі чотири етапи: планування, підготовка, здійснення та оцінка. Під час планування слід визначити мету, завдання, зміст, цільові групи та форму презентації, змодельювати драматургічну структуру презентації. У підготовчий період перевіряються оснащення аудиторії, наявність допоміжних засобів, вирішуються організаційні завдання. Під час проведення презентації слід поводитися якомога професійніше, впевнено, треба намагатися показати себе сильною і в той же час гнучкою особистістю, яка вміє часно реагувати на зміну ситуації.

Під час оцінки презентації студентам пропонується відповісти на ряд питань:

1. Що вдалося зробити та що треба удосконалити?
2. Що може бути змінено, щоб запобігти повторенню?
3. Що має бути зроблено в продовженні проекту для поліпшення результатів?

Під час фази оцінювання відбувається контроль виконання завдань згідно з планом. Треба встановити, чи досягнуто головну мету. Студент підсумовує отримані знання, оцінює результат роботи.

Здатність правильно оцінити свою діяльність, внести швидкі і точні корективи є однією з умов успішного самостійно організованого навчання. Крім того, набуті навички самоконтролю значною мірою впливають на формування характеру людини, визначаючи відповідальне ставлення до виконуваної роботи, правильну самооцінку, організованість [14].

З метою ознайомлення з головними принципами та фазами проведення проекту на практиці та розвитку відповідних компетенцій, які студенти зможуть автономно застосовувати у процесі свого навчання, протягом II семестру 2013–2014 навчального року на практичних заняттях з дисципліни «Лінгвокраїнознавство» в групі студентів-перекладачів IV курсу було здійснено середньостроковий інформаційний, творчий, практико-орієнтований проект «Німці Дніпропетровська». Цікавий лінгвокраїнознавчий зміст проекту змотивував студентів продемонструвати результати своєї роботи у вигляді презентації на практичному семінарі.

Імпульсом для створення проекту стало відвідування групою студентів IV курсу екскурсії «Німецький Катеринослав» по місту Дніпропетровську, яку організував німецький розмовний клуб «ДКК». Студенти ознайомилися з архітектурними пам'ятками міста та прослухали цікаву лекцію молодого історика Антона Мухіна про внесок губернаторів та провідних архітекторів міста німецького походження у створення Дніпропетровська. Студенти були вражені та захоплені інформацією та з ентузіазмом ділилися своїми враженнями на наступному занятті. У ході розмови студенти неодноразово висловлювали бажання дізнатися більше.

Тому з метою з'ясування, що саме слід досліджувати, було запропоновано створити асоціограму «Німці в Дніпропетровську». Серед розмаїття ідей, асоціацій, понять, висловлювань виявилися такі основні аспекти: історія, суспільні організації, культура та розваги.

З урахуванням особистих інтересів та можливостей студенти були поділені на групи, які повинні були впродовж двох тижнів, використовуючи різні джерела, знайти якомога більше інформації за виявленими аспектами, не важливо, якою мовою.

На наступному занятті студенти презентували результати своїх пошуків у вигляді плаката (стінної газети) з відображенням того, що (назва аспекту), де (книга, журнал, газета, інтернет, будь-яка організація), в якому вигляді (текст, відео: новини, концерт, лекція; аудіо-файл, інтерв'ю), в якому обсязі та якою мовою вони знайшли.

Це викликало подальший інтерес та породило багато нових ідей щодо реалізації проекту. Перш за все постало питання: «Що саме ми можемо та бажаємо зробити»? Тобто потрібно було встановити головну мету проекту. Після бурхливих дискусій, обговорення та аналізу матеріалу було вирішено створити презентацію за темою «Німці Дніпропетровська», яка включатиме в себе такі аспекти:

1. Історія: створення міста; губернатори німецького походження; архітектори німецького походження; установи та підприємства (школи, училища, заводи тощо).
2. Громадські німецькі організації в Дніпропетровську.
3. Культура та розважальна сфера.

Для ефективного проведення проекту студентам було запропоновано заповнити табл. 1, пункти якої представляють основні елементи автономного навчання.

Таблиця 1

Проект «Німці Дніпропетровська»

Фаза	Мета	Завдання/час	Методи, стратегії	Контроль
I	1. Вибір теми «Німці Дніпропетровська». 2. Реалізація мети: «Створення презентації «Німці Дніпропетровська»	Асоціограма «Німці в Дніпропетровську» (40 хв); Збір матеріалу за аспектами: історія, установи, культура та розваги (2 тижні). Створення плаката (2 тижні)	Стратегія організації / планування; стратегії пам'яті. Метод синтезу та аналізу	Аналіз асоціограми. Демонстрація та оцінювання плаката
II	Розподіл завдань	Заповнення таблиці (1 год.); Розподіл завдань (30 хв)	Стратегії планування, управління, оціювання, особистісно-орієнтовані стратегії	Таблиця. Щоденник студентів
III	Розширення мовленевої та соціо-культурної компетенції. Розвиток навичок перекладу	I етап: – пошук матеріалу за певними темами. II етап: складання тексту презентації. III етап: переклад тексту презентації на німецьку мову	Організаційні, особистісно-орієнтовані, когнітивні стратегії; стратегії управління, контролю та оцінювання	I етап: показ та аналіз матеріалу в групі. Сортування матеріалу. Перевірка та коригування перекладу
IV	Презентація результатів проекту	Створення презентації в програмі Power Point. Показ презентації	Організаційні, когнітивні стратегії	Перевірка результатів на кожному етапі
V	Оцінювання проекту	Обговорення та нотування своїх вражень	Стратегії контролю та оцінювання	Написання твору
VI	Документація проекту: друк методичних рекомендацій	Створення методичних рекомендацій на базі проекту	Стратегії планування, організації, контролю та когнітивні стратегії	Методичні рекомендації

Слід відзначити, що використання таблиці значно прискорює та полегшує фазу планування проекту. Під час фази планування між студентами було рівномірно розподілено завдання, обрано методи та стратегії їх виконання, встановлено час реалізації проекту та способи контролю і оцінювання результатів.

Під час фази проведення проекту відбувалися контроль та перевірка завдань та встановлення подальших цілей і завдань. Слід підкреслити, що до завдань студентів входив переклад великої кількості матеріалу з рідної мови на німецьку, що вимагало певного рівня знань, багато часу, високої концентрації уваги. Це значно підвищило словниковий запас та сприяло розвитку умінь та навичок перекладу, що було дуже корисно для майбутніх перекладачів.

Презентація відбулася у форматі семінару на тему «Німці Дніпропетровська». На семінар були запрошені представник ДААД А. Крюгер та студенти-перекладачі II, III та V курсів. Після презентації відбулося оцінювання студентами результатів проекту. Студентам було запропоновано занотувати свої враження про перебіг та здійснення роботи. Незважаючи на усі труднощі, критика студентів виявилася позитивною. Майже всі студенти вважають, що проектна робота розвиває не лише мовленеві, але й соціокультурні компетенції, а тому має відігравати важливу роль на заняттях з іноземної мови.

Результати проекту були відображені у методичних рекомендаціях, які можна використовувати на заняттях з дисциплін «Лінгвокраїнознавство» та «Практичний курс німецької мови» з метою формування умінь та навичок проведення проектів, що в цілому сприятиме розвитку автономного навчання.

Підбиваючи підсумок, треба підкреслити найвищий ступінь зацікавленості студентів під час проведення проекту, а також під час демонстрації результатів та обміну досвідом, що означає гарну мотивацію, яка, у свою чергу, привела до ефективного засвоєння матеріалу. Студенти засвоїли набагато більше інформації, ніж під час традиційного заняття. Але слід відзначити, що, на жаль, не всі студенти впоралися із завданнями вчасно. Деякі з них не змогли правильно розподілити свій час, тому презентація проекту відбулася на тиждень пізніше, ніж передбачалося за планом.

Висновки. Проаналізувавши класифікації проектів, умови та засоби їх реалізації та здійснивши власний проект, можна дійти висновку, що проектна робота є необхідною частиною автономного навчання. Слід підкреслити, що критерії виконання проекту та автономного навчання збігаються. І проектна робота, і автономне навчання характеризуються такими рисами: самоорганізація у процесі навчання, впровадження та використання стратегій та методів навчання, зміна традиційної ролі викладача, можливості самооцінювання, зв'язок з попереднім досвідом, орієнтація на власний стиль навчання.

У зв'язку з цим вважаємо, що інтеграція проектів до процесу вивчення іноземної мови сприяє більшій вмотивованості та самостійності студентів. Це діяльність, яка дозволяє проявити свою індивідуальність та вміння брати на себе відповідальність за своє навчання. Усвідомлення студентами, що проект, над яким вони працюють, матиме практичне застосування (презентація, семінар, газета тощо), також сприяє підвищенню відповідальності. Проектна робота здійснюється за допомогою стратегій і технік навчання. Тому можна дійти висновку, що метод проектів є одним з найефективніших способів формування та розвитку навичок автономного навчання.

Список використаних джерел

1. Бегьом Ф. Проект на уроці іноземної мови / Ф. Бегьом. – К.: снова, 2007. – 45 с.
2. Дьоміна О. Метод проектів як засіб розвитку творчої особистості та ефективної співпраці учнів та вчителя / О. Дьоміна // Англійська мова та література. – 2012. – № 3. – С. 7–10.
3. Олійник І.П. Використання методу проектів на уроках англійської мови як один із шляхів формування комунікативної компетентності учня. Методична розробка: з досвіду роботи / І.П. Олійник. – Котівськ, 2012 – 21 с.
4. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров; под ред. Е.С. Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 1999.
5. Fried-Booth D.L. Project Work / D.L. Fried-Booth. – Oxford: Oxford University Press, 1986.
6. Haines S. Projects. Resource Material for Teachers / S. Haines. – Harlow: Longman, 1989.
7. Hutchinson T. Introduction to Project Work / T. Hutchinson. – Oxford: Oxford University Press, 1991.
8. Kilpatric W.H. The Project Method / W.H. Kilpatric // Teachers College Record. –1918. – 19 September. – P. 319–334.
9. Knoll Michael: John Dewey und die Projektmethode. Zur Aufklärung eines Missverständnisses. In: Bildung und Erziehung 45. – 1992. – S. 89–108.
10. Krumm Jürgen. Unterrichtsprojekte – praktisches Lernen im Deutschunterricht / Jürgen Krumm. – Fremdsprache Deutsch 4, 1991. – S. 6.

11. Lazarou Elisabeth. Projektorientierter Deutschunterricht: «Denk-mal»: Fremdsprache Deutsch 1 / Elisabeth Lazarou. – Stuttgart, 1998. – S. 38–41.
12. Rainer E. Wicke. **Aktiv und kreativ lernen Projektorientierende Spracharbeit im Unterricht** / E. Rainer. – Hueberverlag, Ismaning – 2008. – 207 S.
13. Reinhard D. Deutsch als Fremdsprache – Projekte im Internet / D. Reinhard. – Stuttgart: Klett, 1998.
14. <http://www.eduhi.at/projektleitfaden/index.htm>

Рассмотрена роль метода проектов в процессе автономного обучения. Приведены классификации проектов. Проанализированы основные фазы проведения проекта. Определены и охарактеризованы базовые критерии проектной работы как неотъемлемые составляющие успешного автономного изучения иностранного языка. Представлены результаты анализа информационного, творческого проекта, проведенного для формирования и развития навыков создания проектов.

Ключевые слова: проект, проектный метод, фазы проекта, автономное обучение, презентация, самостоятельность.

The article is devoted to the problem of classifying the project method and developing the skills of project work in language learning. The project method and the characteristics of its classifications are considered from the point of view of their effectiveness. The basic elements of the project are identified and described as integral components of successful autonomous language learning. The project that corresponds to the principles of autonomous learning and suits all types of students was developed. The results of the project are introduced in the article.

Key words: project, project method, autonomy learning, presentation, independence.

Одержано 4.10.2014.